

Rematizátory - dosah

(Z přípravných prací na disertaci *K funkci výrazů částicové povahy ve výstavbě textu, zejména k jejich roli v aktuálním členění*)

Firbasův termín *rhematizer* v chápání teorie aktuálního členění **Sgalla a Hajičové**:

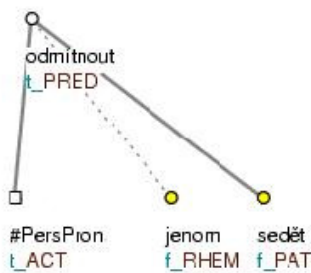
Rematizátory jsou výrazy, jejichž funkcí je signalizovat ve větě kategorie aktuálního členění, a to kategorie sdělně nejzávažnější – ohnisko a kontrastivní základ. (Veselá 2005)

Př.:

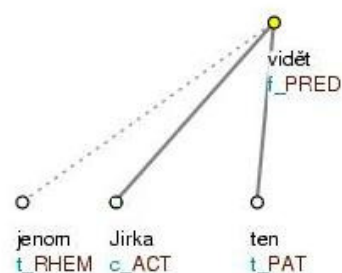
1. Karel **jen** šel domů.
2. Karel šel **jen** domů.
3. **Jen** Karel šel domů.

4. Odmítal **jenom** sedět. (obr. 1)

5. **Jenom** Jirka to viděl. (obr. 2)

Obr. 1

Obr. 2

Nekulovo pojetí rematizátoru: výrazový prostředek, např. vytykáací a modifikační částice, signalizující předěl tematické a rematické části a počátek rématu. (Nekula, EŠČ)

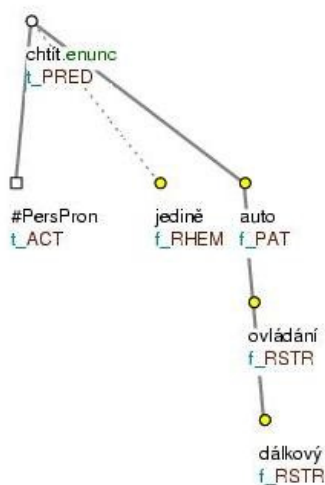
- Modifikační částice (x jejich postavení vzhledem k rématu je problematické, BŠ)

Kdyby se **tak** na mě usmála. **Klidně** mluv. x Klidně bys mohl přijít. Mohl bys klidně přijít.
To je **ale** balón! To je **snad** balón! x To ale byl balón!

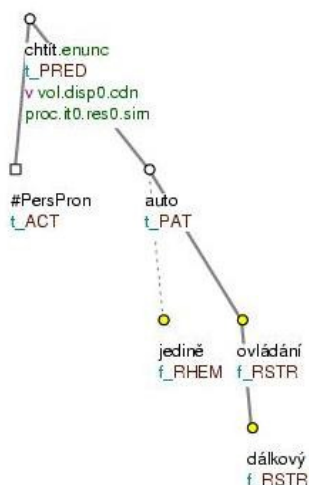
Dosah

V tzv. **dosahu rematizátoru** je rematizovaný výraz, nebo část věty.

Zachycení dosahu rematizátoru v PDT 2.0 (většinou jako levá sestra rematizovaného výrazu/ů):

Obr. 3

Obr. 4

6. Chtěl bych **jediňě** auto na dálkové ovládání. (Obr. 3)

7. Chtěl bych auto **jediňě** na dálkové ovládání. (Obr. 4)

Autorkou monografie o dosahu v angličtině je **Eva Koktová** (*Sentence adverbials in a functional description*), některé její teze se dají aplikovat i na češtinu (srov. Hajičová - Sgall - Panevová, 2002).

Primární (bezpříznakové) postavení rematizátoru

- na hranici tématu a rématu = dosah rematizátoru je totožný s ohniskem (viz př. 1)

Zvláštní postavení rematizátoru - příklady

- rematizátor v tématu, tj. před kontrastivním tématem (viz př. 3)

- rematizátor je jediný v rématu, tj. stojí na posledním místě ve větě:

8. *Petr to tam zná rovněž.* (je problematické určit dosah rematizátoru)

- dva rematizátory stojí těsně vedle sebe, v dosahu prvního je i ten druhý:

9. *Milena zná také jen Jirku.*

Dosah je záležitostí **hloubkového slovosledu**. Povrchová realizace může být odlišná. Posouvání rematizátoru je běžné zejména v mluveném jazyce.

Nevhodné umístění rematizátoru

10. *Věnujte zejména pozornost čistotě WC.*

Literatura:

Daneš, F.: *Intonace a věta ve spisovné češtině*, Praha 1957.

Daneš, F.: *Věta a text*, Praha 1985.

Encyklopedický slovník češtiny, Praha 2002.

Hajičová, E.: *Aktuální členění věty a výstavba promluvy*, in: *Čeština – univerzália a specifika*, Brno 1999, s. 47-54.

Hajičová, E. – Panevová, J. – Sgall, P.: *Úvod do teoretické a počítačové lingvistiky*, I. sv. – *Teoretická lingvistika*, Praha 2002.

Karlík, P. – Nekula, M. – Rusínová, Z.: *Příruční mluvnice češtiny*, Praha 1995.

Koktova, E.: *Sentence adverbials in a functional description*, Amsterdam/Philadelphia 1986.

Komárek, M.: *Příspěvky k české morfológii*, Praha 1978.

Mluvnice češtiny 2., Praha 1986.

Veselá, K.: *Anotace aktuálního členění*. In: Mikulová, M. a kol.: *Anotace na tektogramatické rovině Pražského závislostního korpusu. Anotátorská příručka*, Praha 2005.

(<http://ufal.mff.cuni.cz/pdt2.0/doc/manuals/cz/t-layer/html/>)